

Regeringskansliet
Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

En snabbare utbyggnad av häkten och anstalter (Ds 2024:25)

Er beteckning LI2024/00880

Det är högst angeläget att vidta åtgärder för att underlätta Kriminalvårdens fortsatta expansion, och myndigheten bedömer att utredningens förslag har en positiv effekt i det avseendet. Kriminalvården tillstyrker därför förslagen om tidsbegränsade och permanenta bygglov, prioritering av vissa överklaganden, en tydligare vägledning från Boverket och vidare utredning av om häkten och anstalter kan få en prioriterad ställning likt den som riksintressena i miljöbalken har. Myndigheten är även positiv till utredningens förslag om byggande av tillfälliga häkten och anstalter i en extraordinär situation, men har synpunkter på utformningen av den föreslagna bestämmelsen. Kriminalvården har i övrigt synpunkter på ett antal övriga enskilda förslag. De synpunkterna framförs nedan.

Enligt Kriminalvårdens bedömning är utredningens förslag om permanenta bygglov, byggande av tillfälliga häkten och anstalter i en extraordinär situation och prioritering av vissa överklaganden de förslag som i nuläget kan komma att generera störst effekt för myndighetens utbyggnad. Kriminalvården ser därför gärna att dessa förslag prioriteras i den fortsatta beredningen.

Byggande av tillfälliga häkten och anstalter i en extraordinär situation

Kriminalvården anser att den föreslagna bestämmelsen i 16 kap. 13 c § plan- och bygglagen, som ska möjliggöra att tillfälliga häkten och anstalter byggs i en extraordinär situation, bör utformas på ett annat sätt än vad som föreslås i promemorian. Myndighetens nuvarande platsbrist kan relateras till flera olika omständigheter. En viktig orsak är förändringar i lagstiftningen, framför allt i form av straffskärpningar. Platsbristen kan inte enbart relateras till allmänt ökad brottslighet. Av den anledningen finns det en påtaglig risk för att den föreslagna utformningen av bestämmelsen inte kommer att underlätta Kriminalvårdens situation. Om det i en akut situation skulle bedömas att en platsbrist har uppkommit av andra skäl än just ökad brottslighet, saknas med utredningens förslag möjlighet för regeringen att utfärda föreskrifter med stöd av regeln. Det är också svårt att se hur det ska bedömas om en platsbrist härrör från just ökad brottslighet. Den föreslagna formuleringen av bestämmelsen är därför behäftad med tillämpningssvårigheter.

Genom att ersätta formuleringen ”Om brottsligheten ökar i sådan omfattning” med en skrivning som syftar till att hantera platsbristen som sådan, skulle möjligheten att tillämpa

bestämmelsen avsevärt förbättras och på ett mer adekvat sätt adressera den aktuella situationen i samhället. I syfte att skapa tydliga förutsättningar för tillämpning av förslaget föreslår Kriminalvården, i kursiv stil, följande justerade författningsförslag.

16 kap. 13 c § Om *antalet häktade eller fängelsedömda* ökar i en sådan omfattning att det finns en påtaglig risk för att *platserna i befintliga häkten och anstalter inte räcker till för att Kriminalvården i tid ska kunna bereda häktade eller fängelsedömda plats i häkte eller anstalt*, och om det behövs för att nödvändiga åtgärder snabbt ska kunna vidtas för att komma till rätta med platsbristen, får regeringen meddela föreskrifter om tidsbegränsade undantag från

1. kraven på att hänsyn ska tas till allmänna intressen enligt 2 kap. 6, 9 och 10 §§,
2. kraven på tomter, allmänna platser och områden för andra anläggningar än byggnader enligt 8 kap. 9–12 §§,
3. kraven på bygglov, rivningslov och marklov enligt 9 kap. 2 och 10–13 §§, och
4. bestämmelserna om genomförandet av bygg-, rivnings- och markåtgärder i 10 kap. 2–4 §§.

Sådana föreskrifter om undantag ska vara proportionella i förhållande till de intressen som de bestämmelser som anges i första stycket 1–4 avser att skydda och främja.

Oavsett vilket rekvisit som förespråkas behöver det förtydligas hur och av vem bedömningen av platsbehovet ska göras. Utgångspunkten bör vara att det bedöms att Kriminalvården inte kan anordna platser i tillräcklig omfattning inom ramen för ordinarie regler (jfr kommentaren till motsvarande bestämmelse för asylsökande, prop. 2016/17:195 s. 29). Ett tillägg i förordningen (2023:797) med instruktion för Kriminalvården skulle kunna förtydliga att det åligger Kriminalvården att meddela regeringen när det behöver utfärdas föreskrifter med stöd av bestämmelsen. Ett sådant tillägg skulle kunna göras i 7 § förordningen med instruktion för Kriminalvården.

En förenklad process för byggande av typhus

Kriminalvården bedömer, i likhet med utredningen, att det på längre sikt vore bra med en förenklad process för byggande av så kallade typhus. Utredningen använder begreppet typhus som ett samlingsbegrepp för olika typer av standardiserade byggnader. Som framgår av promemorian ser Kriminalvården dock större fördelar med andra typer av standardiserade byggnader än just den sort som benämns typhus. Myndigheten bedömer därför att typhus inte bör användas som ett samlingsbegrepp i den fortsatta beredningen av detta förslag, utan att det med fördel kan anges standardiserade byggnader.

Inrättandet av ett expertråd

Regeringen har nyligen utsett en nationell samordnare för Kriminalvårdens expansion. För att undvika en gränsdragningsproblematik mellan den nationella samordnaren och ett expertråd, bedömer myndigheten att den fortsatta hanteringen av förslaget om att inrätta ett expertråd bör avvakta uppdragsredovisningen från den nationella samordnaren.

Detta yttrande har beslutats av stf. generaldirektören Peter Yngve efter föredragning av rättsliga experten Klas Säve-Söderbergh. Kanslidirektören Hanna Jarl, fastighetsdirektören Malin Lövström och rättschefen Caroline Oredsson har varit med vid den slutliga handläggningen av ärendet.

Peter Yngve